

Hivzija Hasandedić

DJELA MUSTAFE EJUBOVIĆA (ŠEJH JUJE)
I IBRAHIM EFENDIJE OPIJAČA
KOJA SE NALAZE U ARHIVU HERCEGOVINE U MOSTARU

U zbirci orijentalnih rukopisa koja se čuva u Arhivu Hercegovine u Mostaru ima više djela dvojice Mostaraca, Mustafe Ejubovića — Šejh Juje i Ibrahim efendije Opijača, koja su ili sami napisali ili su ih oni za svoje potrebe prepisali. Uz to po rubovima rukopisa ili na praznim listovima ima više bilježaka samih autora ili vlasnika rukopisa, a koje za našu kulturnu historiju imaju velikog značaja. Radi toga, pored opisa svakog rukopisa, dat je i sadržaj ovih bilježaka onim redom kako su u tekstu zabilježene.

I

O mostarskom muftiji i muderisu Mustafa efendiji Ejuboviću (Šejh Juji) pisano je mnogo. Najpotpuniji prikaz njegovog života i rada dao je Dr Hazim Šabanović u djelu Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima gdje je, uglavnom, navedena i sva literatura o Šejh Juji.¹⁾ Jedinstvena je ocjena svih pisaca da je Šejh Jujo bio najkompletnija intelektualna ličnost i najplodniji pisac Bosne i Hercegovine koncem 17. stoljeća.

Šejh Jujo je rođen u Mostaru 1061. (1651) godine i potječe iz bogate porodice koja je, pored njega, dala još učenih ljudi. Ocu mu je ime Jusuf, a djedu Murat. Mekteb i medresu završio je u rodnom mjestu. Po završetku ovih škola otišao je na nauke u Istanbul gdje je studirao punih 15 godina. Po povratku u Mostar 1692. godine postavljen je za muftiju koju je dužnost sve do smrti vršio. On je još bio glavni muderis Karađoz-begove medrese i autor više značajnih djela. Umro je u Mostaru 15. Rebi'a II 1119. (16. jula 1707) godine i sahranjen u haremu spram Šarića džamije na Luci.²⁾

1. Dr Hazim Šabanović, Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima, Sarajevo, 1973. str. 390–410.

2. Isto, str. 390–398.

Godine 1831. podigao je Ali-paša Rizvanbegović turbe nad njegovim grobom koje i danas postoji.³⁾

Šejh Jujo je pisao komentare, glose i superglose na razna djela iz islamistike: islamskog prava, stilistike i sintakse arapskog jezika, nauke o pojmovima (rad), logike, disputacije, dogmatike, islamskog nasljednog prava, leksikografije i propovjedništva. Napisao je, kako tvrdi Hazim Šabanović, 27 djela. Sačuvano je nekoliko djela koje je Šejh Jujo prepisao.

Ovdje ćemo govoriti o djelima koje je Šejh Jujo napisao i prepisao a koja se nalaze u orijentalnoj zbirci Arhiva Hercegovine. U nekim rukopisima ima citata iz njegovih djela koje ćemo također spomenuti.

RUKOPIS 30. INV. BROJ 301

U Katalogu⁴⁾ pod gornjim brojem upisan je jedan rukopis koji sadrži tri rasprave iz islamske dogmatike (akaid).

1. L. 2 – 57. ŠARḤ AL-ḲAṢĪDA AL-NUNIJJJA LI-AL-MAVLĀ AL-ḤAJĀLĪ.

Komentar Ḳaṣīda al-Nunijja, spjevu o vjerovanju. Osnovno djelo je napisao Mevlana Hidr-bey b. Ğalaluddīn, umro 863. (1458) a ovaj komentar Aḥmad b. Mūsā al-Ḥajālī, učenik autora kaside, umro oko 863. (1459) godine.⁵⁾

Početak: Laka al-ḥamd ja man šariha sudūranā.

2. L. 58 – 101. TALḤIṢ AL-LAĀLĪ ŠARḤ AL-AMĀLĪ LI AL-MAVLĀ ḤUSAIN BIN IBRĀHĪM.

Skraćena prerada (talḥiṣ) Bad' al-amālī, spjeva o islamskoj dogmatici. Osnovno djelo je napisao Siraġuddīn 'Alī b. 'Usman al-Ūṣī al-Fargāni, umro 575. (1179) godine,⁶⁾ a ovaj komentar Ḥusain b. Ibrāhīm b. Ḥamza b. Ḥalil (iz uvoda).

Početak: Inna arfa 'a maḳamin va anfa 'a maḳalin.

3. L. 102-124. DAV' AL-MA'ALĪ LI BAD' AL-AMĀLĪ LI AL-MAVLĀ ALI AL-ḲĀRĪ.

Komentar prethodnoj kasidi Bad' al-amālī, kojeg je napisao 'Alī b. Sultan Muhammad al-Ḳārī, umro 1014. (1605) godine.⁷⁾

Početak: Al-ḥamd li Allah allāḏi vaġaba vuġuduḥu.

3. Hivzija Hasandedić, Kulturno-istorijski spomenici u Mostaru iz turskog doba, Preporod, Sarajevo, 1973. broj 21 (76), str. 13.

4. Hivzija Hasandedić, Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Arhiva Hercegovine (u rukopisu).

5. Kasim Dobrača, Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Hazi Husrev-begove biblioteke, Sarajevo, 1963, str. 187 i 450.

6. Isto, str. 67.

7. Isto, str. 115.

Ova mađmu a-Zbirka (tako je naziva Šejh Jujo) ima 128 lista veličine 20 x 13 cm, pismo ta'lik nevokalizovan. Osnovni tekst je podvučen crvenom linijom. Na marginama nekih listova ima glosa (citati iz raznih djela) koje tumače tekst. Papir bijel, povez papirni, dotrajao. Na arapskom jeziku.

Na L. 1 a: Vlasništvo Mustafe, sina Jusufova iz Mostara, pečat. Zatim došlo u posjed Ibrahima, sina Ismailova (Opijač), pečat, slabo čitljiv.

Na L. 1 b: Sultan Sulejman, sin Ibrahimov sjeo na prijesto u subotu ujutro 2. muharema 1099. (1687) godine.

Na L. 57 b: Prepisao (kitabāt) Mustafa, sin Jusufov iz Mostara u četvrtak pred izlazak Sunca 3. muharema 1098. (1686) godine.

Na L. 101 a: Dovršeno (tamma) u petak 12. muharema 1098 (1686) godine.

Na L. 125 b: Prepisano (tamma al-kitāb) u četvrtak uveče 17. muharema 1098. (1686) godine. Mustafa, sin Jusufov, sin Muratov, prepisivač (kātīb) ovog djela umro je kao mostarski muftija 1119. (1707) godine (drugi rukopis).

Na L. 126 b: Spisak lica, država, gradova, rijeka i drugog i prikaz u čemu se oni ističu iznad ostalih u svijetu. Po mostu (Starom) Mostar prednjači i po njemu je poznat u cijelom svijetu.

RUKOPIS 212 INV. BROJ 334

Ovaj rukopis sadrži dvije rasprave iz islamske dogmatike.

1. L. 2–26. ŠARḤ AL-AMĀLĪ LI FĀḌIL AL-ḲARABAGĪ

Komentar ḳasīdi Bad' al-āmāli o islamskoj dogmatici kojeg je napisao Ḳarabagī, umro 942. (1535) godine.⁸⁾

Početak: Al-ḥamd li Allah al-kadim.

2. L. 27–67. ḤAŠIJA 'ALA ŠARḤ AL-ḲASĪDA AL-LĀMIJJA LI AL-ḲARABAGĪ.

Glosa na komentar gornje kasīde koju je sastavio (ta'lif) Šejh Jujo.⁹⁾

Početak: Ḳavluhu al-ḥamdu li Allah.

Ovaj rukopis ima 67 + 4 lista veličine 19,5 x 14 cm, pismo ta'lik nevokalizovan. Osnovni tekst je podvučen crvenom linijom. Na marginama nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel, povez platneni. Na arapskom jeziku.

Na L. 1 a: Vlasništvo Mustafe, sina Jusufova, pečat.

Na L. 26 b: Prepisano (tamma al-kitāb) početkom gumada II 1100. (1689) g.

Na L. 27 a: Ovu glosu je sastavio (mu'allif) Mustafa efendija, sin Jusuf efendije, muftija. Pisac je ovo djelo zavještao (vakuf) sa drugim svojim djelima i odredio da se ono nikome ne smije posuđivati osim uz zalog (rahn) ili uz jamstvo svjedoka (šahid).

Na L. 67 b: Sastavio (ta'lif) Mustafa, sin Jusufov iz Mostara u četvrtak 21. re-džepa 1100. (1689) godine.

8. H. Šabanović, n. d. str. 408.

9. Jedan prepis ove glose nalazi se u Orijentalnom institutu br. 57/50 fol, 30 b-74 b, ili novi br. 237,2 koji datira iz 1100 (1688/89) godine (H. Šabanović, n. d. str. 408).

Na rubovima više listova napisana je riječ "vakuf" što znači da je pisac ovo djelo zavještao za svoju biblioteku.

RUKOPIS 298 INV. BROJ 376

ŠARḤ UNMŪDAĞ LI AL-MOSTĀRĪ

Komentar djelu Kitāb al-unmūdağ iz gramatike arapskog jezika. Osnovni tekst je napisao Abu al-Kasim Ğarullah Maḥmud b. ʿUmar al-Zamahšari, umro 538. (1143) godine,¹⁰⁾ a ovaj komentar Mustafa Ejubović (Šejh Jujo). Puni naslov djela je "al-Favaid al-ʿabdijja šarḥ ʿala unmūdağ az-Zamahšari fi al-naḥv" čiji se autograf nalazi u Gazi Husrevbegovoj biblioteci (broj 3883). Ovo nije samo komentar na Kitāb al-unmūdağ nego i drugu gramatičku građu koju je komentator uzeo iz djela: al-Mufaššal al-Lubb, al-Miftāḥ i drugih. Šejh Jujo je počeo pisati ovo djelo u Istanbulu u drugoj dekadi rebiʿa I 1094. (1683) a završio ga u utorak 18. redžepa 1094. (13. jula 1683) godine. Napisao ga je na molbu svog učenika ʿAbdulah-bega, sina ʿAbdurahman-paše i po njemu ga nazvao al-Favaid al-ʿabdijja, kako kaže u uvodu djela. Opijač posebno ističe ovo djelo svog profesora koje spada među najznačajnije radove naših pisaca iz ove oblasti.

Po jedan prepis ovog djela posjeduju: Orijentalni institut u Sarajevu, Univerzitetska biblioteka "Svetozar Marković" u Beogradu i biblioteka Provincijalata hercegovačkih franjevaca u Mostaru.¹¹⁾

Primjerak koji posjeduje Arhiv Hercegovine počinje poslije besmele: Al-ḥamdu li Allahi lehu al-kalimatu al-ʿulja.

L. 117; 20 x 14,5. Nashi taʿlik nevokalizovan. Osnovni tekst je podvučen crvenom linijom i stranice obrubljene s dvije crvene linije. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel, povež papirni. Na arapskom jeziku.

Na L. 1 a: Vlasnik djela je Mehmed, sin Salihov, pečat (Mehmed).

Na L. 115 b: Prepisao (katabahu) Mehmed, sin Salihov, učenik Karađoz-begove medrese u ramazanu 1149. (1736) godine.

Na L. 116 i 117: Nalazi se više stihova na perzijskom jeziku.

RUKOPIS 349 INV. BROJ 718

MUḤTAĞAB AL-ḤUŞUL ŠARḤ MUNTAḤAB AL-UŞŪL

Komentar djelu Kitāb al-muntaḥab fi usul almadḥab, iz uşūli fikha. Napisao ga je Muhammad b. Muhammad b. ʿUmar al-Ahsikati Ḥusamuddīn, umro 644. (1247) godine, pa je djelo poznato i pod imenom "al-Husami". Ovaj komentar napisao je Šejh Jujo.¹²⁾

Početak: Al-ḥamd li Allah alladi avḍaḥa maʿalim addin bi zavahir al-manḳūl va al-maʿkūl.

10. Kasim Dobrača, n. d. str. 144.

11. H. Šabanović, n. d. str. 401 i 402.

12. Autograf ovog djela nalazi se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci (broj 3858) koji je ovdje prenesen iz Karađoz-begove biblioteke u Mostaru (H. Šabanović, n. d. str. 400).

Rukopis ima 149 + 2 lista veličine 26 x 15 cm, pismo nashi nevokalizovan. Osnovni tekst je podvučen crvenom linijom. Na rubovima nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Papir bijel, povez polukožni ukrašen s vanjskih strana lijepim ornamentima. Na arapskom jeziku.

Na L. 1 a: Vlasnik djela je Mulla ef. Milavić. Moj profesor Abdurahman Fevzi efendija Milavić umro je u Meki prije nego je hadž obavio. Derviš Jusuf Faladžić.

Na L. 142 a: Ovaj komentar je napisao Mustafa, sin Jusufov iz Mostara. Djelo je počeo pisati u utorak 1. rebi'a I 1109. (1697) a dovršio ga u nedjelju 13. ğumada I 1110 (1698) godine.

Na L. 142 b: Ovo djelo Mustafe, sina Jusufova iz Mostara prepisao je Ibrahim, sin Šejh Hadži Ismailov (Opijač) u rebi' u II 1119. (1707) godine. Ovdje se nalaze i dva kronograma o smrti Šejh Juje.

RUKOPIS 634 INV. BROJ 610

Na listu 475 b do 481 b ovog rukopisa nalazi se slijedeća Šejh Jujina rasprava: ŠARH DĪBĀĠAT MUĤTAŠAR AL-MA'ANI LI AL-MAVLA AL-MOSTARI. Ovo je komentar na uvodni dio djela al-Muhtasar fi 'ilm al-ma'ani iz stilistike arapskog jezika što ga je napisao Sa'uddin Mas'ud (Mahmud) b. 'Umar al-Taftazani, umro 792. (1390) godine.¹³⁾

Početak djela poslije besmele: Nahmaduka ja man ahkama bi hikmatihī kullu mavġūd.

Djelo je pisano sitnim ta'lik pismom i osnovni tekst je podvučen crvenom linijom. Na marginama listova i između redaka ima glosa koje tumače tekst. Na arapskom jeziku.

H. Šabanović spominje ovo djelo, po Opijaču, pod naslovom Šarḥ 'ala dībāġat al-Muḥtašar fi al-ma'ani i ističe da ono do danas nije pronađeno.¹⁴⁾ M. Handžić kaže da se ovo djelo nalazilo u Karađoz-begovoj biblioteci.¹⁵⁾

Na temelju izloženog može se zaključiti da je prepis spomenutog Šejh Jujinog djela, kojeg Arhiv posjeduje, jedini poznati primjerak koji nam se, nažalost, samo u nečijem prijepisu sačuvao.

RUKOPIS 31 INV. BROJ 240

Na listu 3 b i 4 a ovog rukopisa nalazi se jedan citat u kome se govori o razmišljanjima između Hanefine i Eš'arine pravne škole. Ispod ovog teksta prepisivač je napisao: "Ovo sam našao napisano rukom Mustafa efendije, sina Jusufova iz Mostara".

RUKOPIS 99 INV. BROJ 260

Na listu 49 b do 54 b ovog rukopisa nalazi se više hutbi (propovjed koju drži imam s minbere u džamiji petkom i bajramima) poredanih po mjesecima koje je, ka-

13. Dobrača, n. d. str. 151.

14. H. Šabanović, n. d. str. 401.

15. M. Handžić, Književni rad bosansko-hercegovačkih muslimana na književnom polju, Sarajevo, 1934, str. 24.

ko kaže anonimni prepisivač, sastavio Šejh Jujo. Rukopis je dobro oštećen i nedostaju dijelovi svih listova s obje strane uglova.

RUKOPIS 156 INV. BROJ 436

Na listu 15 b i 16 a ovog rukopisa nalazi se jedan citat u kome se govori mogu li se skupno (džematile) obavljati namazi koji su nafila (regaib, berat, kadar). Na kraju ovog citata prepisivač je napisao da je ovo prenio iz jedne zbirke (magmu'a) koju je napisao Mustafa, mostarski muftija, poznat pod imenom Jujizade.

RUKOPIS 345 INV. BROJ 697.

Na listu 4 a ovog rukopisa nalazi se ista bilješka kao i na listu 3 b i 4 a u rukopisu 31, inv. broj 240 koju smo ranije spomenuli. Ispod teksta stoji da ju je sastavio Mustafa, sin Jusufov, iz Mostara.

RUKOPIS 369 INV. BROJ 259

Na listu 18 a ovog rukopisa nalazi se kratak izvadak iz jednog dogmatskog djela u kome se govori o Bogu kao nužnom biću (vāğib al-vuğūd). Ispod teksta stoji napisano da je ovo sastavio Mustafa Juji.

RUKOPIS 547 INV. BROJ 570

Na listu 201 b i 202 a ovog rukopisa nalazi se jedna kratka risala (traktat) u kojoj se govori šta je po islamskim propisima dozvoljeno (halal) a šta zabranjeno (haram). Za duhan se kaže da ga "većina ljudi, po gradovima i selima, upotrebljavaju (jasta miluhu) i pošto se nije davno pojavio niko mu se (pušenju) od mudžtehida nije suprostavio, Kako liječnici opet kažu da u njemu ima mnogo koristi, onda se može zaključiti da je dozvoljeno pušiti". Na kraju je prepisivač napisao da je ovu risalu sastavio Mustafa efendija, sin Jusufov, muftija u Mostaru i da ga je smrt spriječila pa ju nije dovršio.

RUKOPIS 593 INV. BROJ 600

Na listu 9 a ovog rukopisa nalazi se spisak knjiga biblioteke Abdulaha Hasan-efendića iz Mostara. U spisku je, između ostalih, upisan jedan svezak zbirke (mağmu'a) koju je napisao (hattile) Šejh Jujo i jedan svezak djela al-Favaid al- abdiyya kojeg je sastavio (tasnif) Mustafa efendija Jujo.¹⁶⁾ Među knjigama ove biblioteke nalazi se još jedan Šejh Jujin mushaf i jedna risala iz apologetike (*ilm al-kalām) koju je zavještala (vakuf) Šejh Jujina žena.

U rukopisima 47 inv. broj 626; 51 inv. broj 603; 73 inv. broj 508; 279 inv. broj 183 i 747 inv. broj 741 nalazi se više Šejh Jujinih fetvi (pravnih decizija).

16. Opširnije o ovom djelu vidi: H. Šabanović, n. d. str. 401.

Opijači se ubrajaju među starije muslimanske porodice grada Mostara. Oni su ovdje, po svoj prilici, nekad davno doselili iz stolačkog kraja i nastanili se na Luci, više Šarića džamije. Iz izvora saznajemo da se ovaj dio Mostara, sve do konca turske vladavine, zvao Opijačevina.

Porodica Opijača dala je više učenih ljudi i vakifa. Najstariji poznati članovi ove porodice su Ali-efendija i sin mu Salih. Ovaj je imao sinove hadži-Ahmeda i hadži-Ismaila, koji su u svoje vrijeme važili kao učenici ljudi i bili muderisi Karađoz-begove medrese.

Hadži-Ismail efendija je 1079. (1668) godine sagradio hanikah medresu u Derviš-pašinoj mahali u Mostaru.¹⁾ Umro je 1095. (1684) godine i sahranjen u posebnom turbetu u groblju Šehovini više Šarića džamije.²⁾ Turbe i nišani su davno uništeni. Danas se ne zna ni gdje su se nalazili.³⁾

Ibrahim-efendija je rođen 27. ramazana 1089. (12. oktobra 1678) godine. Ocu mu je ime hadži-Ismail, djedu Salih, a pradjedu Alija. Učio je u Karađoz-begovoj medresi pred Šejh-Jujom i sve obrazovanje stekao je u Mostaru. Poslije Šejh-Jujine smrti 1707. godine postao je profesor Karađoz-begove medrese na kojoj je do smrti predavao i pisao naučna djela. On je predavao i na drugim mostarskim medresama. Umro je oko 1726. godine i sahranjen u porodičnom groblju Šehovini, više Šarića džamije.⁴⁾

Iz izvora dalje saznajemo da su nasljednici (četiri kćerke) umrlog Ibrahim-bega Opijača, sina Mustafina, prodali 1172. (1758) godine hadži-Mahmudu Puziću kuću s dvorištem i baščorom u Opijačevini na Luci za 4.000 akči.⁵⁾ Od ove godine Opijači se ovdje više ne spominju, što može značiti da su oni do 1758. godine po muškoj lozi izumrli ili se negdje raselili.

Sulejman-beg Opijač osnovao je nepoznate godine jedan vakuf u Mostaru i za njegovo održavanje zavještao dva dućana na Tepi. U godinama 1240–1242. (1824–1826) bio je mutevelija ovog vakufa neki Mahmud.⁶⁾

Ovdje smo obradili šest djela Ibrahima Opijača koja se nalaze u Arhivu Hercegovine i od kojih su dva duplikati. Donosimo ih po redu kako su u Katalogu⁷⁾ upisani.

1) Hivzija Hasandedić: Nekoliko zapisa iz orijentalnih rukopisa Arhiva Hercegovine u Mostaru, Prilozi Orijentalnog instituta XVI–XVII, (1966–67), Sarajevo, 1970, str. 118 i 119.

2) Hivzija Hasandedić: Kulturno-istorijski spomenici u Mostaru iz turskog doba, Preporod, Sarajevo, 1973, broj 22(77).

3) Uspomena na kišnu dovu, kalendar Mearif za 1312. (1894) godinu, str. 1–4.

4) Omer Mušić: Ibrahim Opijač Mostarac, Prilozi Orijentalnog instituta, X–XI (1960–61), Sarajevo, 1961, str. 31.

5) Acta turcarum Arhiva Hercegovine 7/339.

6) Acta turcarum Privincijalata hercegovačkih franjevaca AT XIV/700 i AT A VIII/867; Orijentalna zbirka Arhiva Hercegovine, rukopis broj 10, inv. broj 549, str. 116 b.

7) Hivzija Hasandedić: Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Arhiva Hercegovine (u rukopisu).

RUKOPIS 143 INV. BROJ 425

U Katalogu pod gornjim brojem upisan je jedan rukopis u kome se nalaze dvije rasprave i to:

1. L. 1–24. AL-MUHTASAR FI AL-NAHV

Repetitorij arapske sintakse. Iz uvodnog teksta saznajemo da je ovu raspravu napisao (fa jaḳul al-ʿabd al-fakir ilā al-mavlā al-ḡaniyy al-bārī) Ibrahim, sin Šejh-hadži-Ismailov, sin Salihov, sin Alijin (Opijač) iz Mostara.

Početak poslije besmele: Laka al-hamd va al-minnat.

2. L. 25–37. Jedna rasprava iz hadisa – tradicije (prijevodi hadisa na turski jezik) od nepoznatog pisca. Ova je rasprava pisana drugim pismom i rastavljena je od prve sa četiri prazna lista. Ona je, čini se, kasnije dodata uz ovo Opijačevo djelo i s njim uvezana tankim žutim koncem.

Rukopis ima 37 + 15 nepaginiranih listova veličine 20 x 14 cm, na svakoj stranici po 17 redaka. Papir bijel, pismo nash taʿlik nevokaliziran, poveza nema. U Opijačevoj raspravi ima mnogo marginalnih i interlinearnih bilježaka koje tumače tekst. Prva rasprava je na arapskom, a druga na turskom jeziku.

U djelu nema nikakve bibliografske bilješke pa se ne zna ko ga je i kada prepisao. Djelo nije Opijačev autograf što se može utvrditi po pismu (usporedi pismo ovog rukopisa s pismom rukopisa 349 inv. broj 718 koji je Opijač prepisao).

Sačuvala su nam se još četiri prepisa ovog Opijačevog djela: dva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci --begovoj biblioteci (br. 2006 i 3629) i dva u Orijentalnoj zbirci Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (1547–III i 1184–III). Ovi rukopisi su preneseni u ove zbirke iz Karađoz-begove biblioteke u Mostaru a prepisali su ih učenici spomenute medrese. Ovo je djelo služilo više decenija poslije autorove smrti, kao udžbenik u mostarskim medresama.⁸⁾

RUKOPIS 239 INV. BROJ 461

U ovom rukopisu se nalaze dvije rasprave i to:

1. L. 1–121. Al-ṭarīḳat al-Muḥammadijjah – knjiga vjerskih pouka i propovijedi koju je napisao Muhammad bin Pir Ali Bergivi, umro 1573. godine.⁹⁾ i

2. L. 122–130. RISALATUN FI MANÁḲIB AL-ŠAJH JUJA MUSTAFĀ IBNI JŪSUF AL-MOSTĀRĪ.¹⁰⁾

Biografija Šejh-Juje Mustafe, sina Jusufova, iz Mostara koju je napisao učenik mu Ibrahim Opijač.

8) Omer Mušić: n. d. str. 32–34; Hazim Šabanović, Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima, Sarajevo, 1973, str. 443.

9) Kasim Dobrača: Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke, Sarajevo, 1963, str. 268.

10) Tekst ove biografije u cijelosti je identičan s tekstem koji je izvorno iz piščeva autografa objavio Omer Mušić (n.d. str. 38–49) samo je prepisivač ispuštio naslov djela. Zato smo ovoj biografiji stavili naslov kao što stoji u spomenutom radu O. Mušića.

Početak poslije besmele: Al-ḥamdu li Allah ḡa'ala al-ʿulama'a bi faḍlihi ka al-aʿlām.

Rukopis ima 131 + 1 djelomično paginiranih listova (do 121 lista) veličine 20 x 13,5 cm, na svakoj stranici po 21 redak. Papir bijel, pismo taʿlik nevokaliziran, povez papirni. Poglavlje i neke druge riječi pisani su crvenom tintom. Na marginama nekih listova ima glosa koje tumače tekst. Na arapskom jeziku.

Na L. 1 a: Vlasnik djela je Mehmed Bali, sin Mustafin, pečat (Mehmed Emin).

Na L. 121 a: Prepisao (katabahu) Mehmed iz Mostara u zoru 18. muharema 1161 (1748) godine.

Na L. 129 a: Djelo je sastavljeno (taʿlif) u četvrtak 17. ševala 1119. (1707) godine.

Na L. 130 b i 131 a: Šest bilježaka o rođenjima iz 1281. do 1284. (1864. do 1867) godine.

Sačuvao se autograf i dva prijepisa ovog Opijačeva djela. Autograf i jedan prijepis nalaze se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci (I 3858 i I 3558) a drugi prijepis u orijentalnom institutu u Sarajevu (br. 81/53).¹¹⁾

Muhamed Mujić preveo je ovu biografiju na srpsko-hrvatski jezik.¹²⁾

RUKOPIS 283 INV. BROJ 213

ŠARḤ AL-MIŠBAḤ LI AL-MUTARRIZĪ

Komentar djelu Mišbaḥ iz sintakse arapskog jezika. Osnovno djelo je napisao Nasir b. ʿAbdus-Sajjid al-Mutarrizi, umro 610. (1213) godine¹³⁾ a ovaj komentar Ibrahim Opijač, sin Hadži Ismailov iz Mostara.

Početak poslije besmele: Al-ḥamd li Allah allāḡi la jadḥulu niʿamauhu tahta al-ihṣāʿi.

Rukopis ima 108 + 4 nepaginiranih listova veličine 20 x 14,5 cm, na svakoj stranici po 19 redaka. Papir bijel, pismo nashi nevokalizovan, povez polukožni oštećen. Osnovni tekst je podvučen crvenom linijom. Na marginama nekih listova ima bilježaka koje tumače tekst. Na arapskom jeziku.

Na L. 1 a: Vlasnik djela je Mustafa, sin Alijin, zatim došlo u posjed Hadži Halila, sina Salihova.

Na L. 107 b: Djelo je napisano u petak pred podne 12. zulhidžeta 1120. (2. marta 1709) godine.

Autograf ovog djela nalazi se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu (I 3941).¹⁴⁾

11) Omer Mušić: n. d. str. 37; H. Šabanović: n. d. str. 445.

12) Muhamed Mujić: Biografija Mustafe Ejubovića (Šejh Juje). Glasnik VIS-a, Sarajevo, 1956, broj 1–3, str. 2–22.

13) Dobrača: n. d. str. 245; O. Mušić: n. d. str. 34–36; H. Šabanović: n. d. str. 442.

14) O. Mušić, n. d. str. 34.

RUKOPIS 303 INV. BROJ 384

ŠARḤ AL-MIṢBĀḤ AL-MUTARRIZI FI AL-NAḤV

Komentar Mutarrizijeve arapske sintakse al-Miṣbāḥ (v. broj 283).

Ovaj rukopis ima 116 nepaginiranih listova veličine 21 x 14 cm, na svakoj stranici po 19 redaka. Papir bijel, pismo ta'lik nevokaliziran, povez papirni, dotrajao. Osnovni tekst je podvučen crvenom linijom i stranice obrubljene debelom crvenom linijom. Na marginama ima glosa koje tumače tekst. Na arapskom jeziku.

Ova dva prijepisa spomenutog Opijačeva djela (283 i 303) potpuno su identična i kompletna su.

Na L. 1 a: Vlasništvo Huseina, sina Ahmedova.

Na L. 114 a: Pisac je dovršio pisanje djela u petak pred podne 12. zulhidžeta 1120. (1708), a prepisao ga je Husein, sin Ahmedov, u četvrtak pred podne 12. ramazana 1169. (1755) godine.

Na L. 115 a i b: Stihovi na arapskom, turskom i perzijskom jeziku.

RUKOPIS 371 INV. BROJ 337

U ovom rukopisu nalaze se četiri rasprave iz disputacije. Prvu i drugu napisao je Ahmad bin Mustafa Taškōprūzade, umro 968. (1560),¹⁵⁾ treću Ibrahim Opijač i četvrtu Sejjid Ahmad bin Hadži Hamid Kufevi. Opijačeva rasprava je napisana na listovima 51 a – 69 a i nosi naslov:

ŠARḤ RISALAH AL-KAMALIJJAH FI AL-ADĀB,

Komentar raspravi al-Kamalijja o disputaciji. Osnovni tekst je napisao Šemsuddin Ahmad bin Sulajman bin Kemal-paša, umro 940. (1533),¹⁶⁾ a ovaj komentar Ibrahim Opijač.

Početak poslije besmele: Al-ḥamd li Allah Allādi la mani'ā lima amarah.

Rukopis ima 71 + 13 nepaginiranih listova veličine 20,5 x 14 cm, nejednak broj redaka (kod Opijačeve rasprave 19 redaka) na stranici. Papir bijel, pismo nashi, nevokalizirano, povez papirni, dotrajao. Stranice su obrubljene dvjema crvenim linijama a poglavlja pisana crvenom tintom. U rukopisu ima mnogo marginalnih i interlinealnih bilježaka. Pismo je usljed vlage na više mjesta oštećeno, ali je ipak čitljivo. Na arapskom jeziku.

Na L. 2 a: Vlasnik djela je Mustafa, sin Salihov, pečat (abduhu Salih).

Na L. 43 a: Prepisivanje djela dovršeno je polovinom šabana 1169. (1755) godine.

Na L. 69a: Pisac je napisao ovo djelo u četvrtak u rebiju II 1121. (1707) godine. Hazim Šabanović ističe da je Ibrahim Opijač, prema vlastitom popisu, napisao šest radova i da su sva do danas sačuvana osim njegova djela o disputaciji, koji je nepoznat.¹⁷⁾ Ovaj primjerak Opijačeva djela koji smo ovdje obradili i koji se nalazi u

15) K. Dobrača: n. d. str. 7

16) K. Dobrača: n. d. str. 55

17) H. Šabanović: n. d. str. 442–444.

Arhivu Hercegovine, unikat je i zato ima za nauku posebnu vrijednost. Sada istom možemo konstatirati da su nam se sačuvala sva djela koje je Ibrahim Opijač napisao, od kojih se unikat nalazi u Arhivu Hercegovine.

RUKOPIS 747 INV. BROJ 741

RISALATUN FI MANĀḲIB AL-ŠAJH JUJA MUSTAFA IBNI JUSUF AL-MOSTĀRI.

Biografija Šejh Juje Mustafe, sina Jusufova, iz Mostara (v. broj 239²⁾ Ovaj je rad nepotpun i s kraja mu dio nedostaje. Tekst početnog dijela ovog djela je potpuno identičan s tekstem koji se nalazi u rukopisu 239.²⁾

Rukopis ima 4 nepaginirana lista veličine 28,5 x 18 cm, na svakoj stranici po 19 redaka. Papir tamnobijel, pismo nash ta'lik, nevokaliziran, poveza nema. Na arapskom jeziku.

Na L. 1 a: Jedan citat iz Šejh Jujina djela.

Na L. 3 a, b i 4 a: Deset fetava (decizija) mostarskog muftije Mustafe, sina Jusufova (Šejh Juje).

SUMMARY

Literary works of Mustafa Ejubović (Sheik Yuyo) and Ibrahim Opijač which are kept in the Archive of Herzegovina in Mostar.

Mustafa Ejubović – Sheik Yuyo (1651–1707) was one of the most remarkable intellectuals in Bosnia and Herzegovina in the 17th century. Being teacher by profession, his main activity was the teaching at the Karadžoz-bey's Medressa in Mostar. He was also the mufti of Mostar. He educated several generations of students. In addition, he also wrote numerous works. According to the information available at the present time, he wrote 27 works some of which are preserved and others are known only by title. His interest included different branches of science such as: Islamic law stylistics and syntax of Arabic language, logic, dogmatics, preachament and lexicography. The transcripts of his works as well as some of his autographs are housed in a considerable number of our and foreign libraries and other institutions. The collection of Oriental manuscripts in the Archive of Herzegovina contains 14 works (of different scope) the author of which is Sheik Yuyo. Some of these works are the only copies known till the present time.

Ibrahim-effendi Opijač is also a native of Mostar (1678–1726). He was a student of Sheik Yuyo after whose death he became lecturer, of the Karadžoz-bey's Medressa. He is the author of a number of works among which is the monograph about his professor Mustafa Ejubović. This work has been translated into Serbo Croatiang. The Archive of Herzegovina possesses 6 works of Opijač, two of which are the unique items. The author of the article also included all the notes written in the margin of the manuscripts. These notes are important for the study of the cultural history of Muslims in Bosnia and Hercegovina. The notes can often be a useful guide to the circulation of the manuscripts because they contain the names of all the owners of the manuscripts.